

24.14x27.34	1	54	עמוד	הארץ - גלריה	29/11/2024	92306398-0
מאגנט - הוצאת ספרי - 25910						

ספרים

שלקחתי איתי לדירה החדשה

"אמרו לי, 'למה אתה צריך את האנציקלופדיה העברית? יש גוגל!' למה? כי זו הבאה. כי ככה יש לי מוזיאון פרטי באמצע הסלון", אומר דורון נשר ומסביר מדוע קפקא וזלדה הם הדבר האמיתי

כשחושבים על היהודי הנווד מול היהודי החדש, בעל הבית. הסיפור בעל פה הוא חלק מאוד מהותי מהיצירה היהודית. והקורפוס המזור הזה של האגדות, שאף אחד לא יודע איך הן נולדו, הוא שיצר את הפנימיות שלה. ספרי שירה יש לך? מה המקום ששירה תופסת אצלך בספרייה?

אני לא הקורא הכי מעורה בשירה, אבל אני עוקב. הייתי בוחר את ויולטיר אם הנושא היה שירה, אבל ולדה קשורה איכשהו לשאר הספרים ברשימה. אני רוצה להקדים ולספר סיפור: פעם, מוזמן, עמדת עם המוזיקאי זהר לוי במטבח כשהוא סחט תפוזים, והוא אמר לי כך: "נעמי שמר היא מצוינת. נעמי שמר היא ממש ממש טובה. נעמי שמר היא אדירה. (והוא שר) 'כשאמא באה הנה'. אל תבין אותי לא נכון, אני ברצינות חושב שהיא ממש טובה. בהרמוניות. בידיע המוזיקלי. עד שאתה שם ליד זה משהו אמיתי!"

או אני לא אחראי לדוגמה של זהר בעניין נעמי שמר, אבל העניין הוא אחר. הוא עשה חלוקה בין משהו טוב למשהו אמיתי. זה משהו שקשה להוכיח, עד שאתה רואה את המשהו האמיתי. כשעברתי דירה וארזתי את הספר של ולדה, נפלתי על שיר אחד, ידוע: "שלומי קשור בחוט אל שלומך... / אני ואתה והשבת. / אני ואתה וחיינו / בגלגול הקודם. / אני ואתה / והשקר / והפחד. והקרעים. / אני ואתה / ובורא השמים שאין להם / חוף. / אני ואתה / והחידה. / אני ואתה / והמוות."

אולי זאת השוואה לא הוגנת. "חורשת האקליפטוס" לא מתיימר להיות שיר אינטימי. הוא אפילו לא השיר היפה ביותר של שמר. ואולי גם הרמוניות יפות הן דבר אמיתי.

נכון. אני לא רוצה לבטל את נעמי שמר. להיפך, אני מאוד מעריך אותה. גם זהר לוי בחר להדגים את הרעיון שלו על נעמי שמר דווקא בגלל שהיא טובה. זאת המשמעות של לאתגר את אמות הסיפים. לאתגר את הדבר הכי טוב. ברור שאפשר לשאול מי קובע שהדבר האמיתי הוא הדבר האמיתי — אבל הדבר האמיתי הוא הדבר האמיתי. אתה פשוט יודע כשאתה שם אותו ליד הדבר הטוב.

זה מחבר אותי איכשהו ל"על הקדושה" של פרופסור יוסף דן. כשהייתי בבית חולים לוינשטיין לפני 12 שנים, בעקבות אירוע מוח, במובן מסוים נולדתי מחדש. אני זוכר שנשעתי לים, עמדת שם ובכיתי. הכל קיבל משמעות נוספת. לא סתם עמדת מול הים; פתאום זה חרג מחוץ לזמן ולמקום. קיבל איזו קדושה. פתאום הבנתי את המשמעות של סיפורי הבריאה שלנו, הכל כך שונים: אחד הוא סיפור הבריאה המוכר, והשני הוא החיבור היהודי העתיק "ספר יצירה" — זה סיפור הבריאה המחכה לרגע המתאים. מעין כתב סוד. עם התיאור היפה והסתום כל כך, "בשלושים ושתיים נתיבות פליאות חוכמה חקק י"ה ה' צבאות את עולמו בשלושה ספרים בספר, ספר וסיפור".

הקדושה באה בדיעבד, כמו ב"ספר יצירה". וכשפתחתי לראשונה את "על הקדושה" וסוף סוף קראתי אותו, זה היה מדהים. פתאום הבנתי למה הקדושה היא נצחית. פתאום הבנתי שרק הגיל והנסיבות גורמות לך לרדת לעומק הקדושה. יוסף דן נכנס לנישה החמקמקה של קדושה ומרחיב אותה — האר"י, המיתוס, הרמח"ל. אני כל כך שמח שגררתי את הספר הזה איתי לדירה החדשה. איזה אושר. ■

נשר. נגעועים להומור שחור צילום: דוד בכר

האנציקלופדיה העברית, 1948-1980

תיאור של מאבק / פרוץ קפקא

תירגם מגרמנית: שמעון זנדבנק, הוצאת שוקן, 1971

פנאי / זלדה

הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1967

דרכי האגדה / יצחק היינמן

הוצאת מאגנט, 1970

על הקדושה / יוסף דן

הוצאת מאגנט, 1997

בוודאי. וגם קפקא רלוונטי להקשר הזה. החיך שלו. החיך שיש בכתבים שלו. החיך של המספר היודע-כל. הוא רלוונטי בהקשר של אובדן ההומור? הומור כפילוסופיה ודרך חיים?

הומור בכלל, או ההומור השחור שבולט כל כך אצל קפקא, אפילו בסיפור "במושבת העונשין". ואפשר להזכיר את מה שמקס כרוז תיאר בכיורגפיה, איך הם נהגו לקרוא יחד את עיתוני סוף השבוע: הוא היה מקריא לו והם היו מתפוצצים מצחוק. אבל זה לא רק זה, אלא גם איזה מספר קפקא היה. דווקא הסיפורים הקצרים הראשונים שלו והמשלים הקטנים הצביעו על ההסתכלות שלו. אתה מתכוון למעין גרסה מודרנית של מספר הסיפורים ליד האש?

משהו כזה. למשל בסיפור שציטטתי קודם הוא אומר, "עייירתנו לא על הגבול היא שוכנת, לא ולא". "הלא ולא" הזה מגדיר אותו כמספר.

כלומר, אם נחזור להקשר העכשווי, איבדנו לא רק את ההומור העצמי, אלא גם את הרוח של הסיפור בעל פה. זה סמלי

עופרה רודנר

ברת לדירה חדשה?

עברתי דירה, ופתאום הייתי צריך להחליט מה רל' ונוטי ומה כבר לא. מרבית חבריי הציעו לי להיפטר מהספרים ולחסוך מקום. מבחינתם ספרים זה העולם שהיה ונעלם. הם אמרו לי, למה אתה צריך, למשל, את האנציקלופדיה העברית? בשביל הנוסטלגיה? אם אתה צריך לדעת משהו — יש לך גוגל. אבל החלטתי לקחת את האנציקלופדיה איתי. למה? כי זו הבאה. כי ככה יש לי מוזיאון פרטי באמצע הסלון. שם היצירה: הזמן. כרכים חומים, שערכו אנשים כמו אפרים אורבך, שמואל הוגו ברנמן, ישעיהו לייבוויץ וישראל בר. לכאורה הידע הוא מוגבל, אבל גם היום בגוגל הידע מוגבל. ואני מת על המוזיקה של הערכים באנציקלופדיה. נגיד באות ד', דוסטויבסקי: "ספר רוסי. מג' דולי ההוגים וחוקרי הנפש בספרות העולמית". אפשר להשתגע מכמה שזה יפה. ואגב, בחווה הגירושיים הראשון שלי, לפני 40 שנה, כתוב: אני מוותר על הכל חוץ מהאנציקלופדיה העברית.

מוזר לחשוב על עולם בלי ספרים מודפסים. המוני טקסטים שאף אחד לא יטרח להעלות לאינטרנט יהפכו לנדירים.

נכון. זה כבר מתחיל לקרות."

ונשאלת גם השאלה אם ספר של קפקא, למשל, אפשר לקרוא במסך.

את קפקא אני לא יכול לקרוא במסך. רק בספר. בחרתי לרשימה עותק עם ריח ישן של "תיאור של מאבק", בתרגום ותיק של שמעון זנדבנק. איזה סיפורים! כמה הבלחות! כמה עמודים שהמחשבה לא מסוגלת להכיל! הסיפור "הדחייה", למשל — לא ייאמן. קפקא מתחיל לגלות שם את ייעודו. "עייירתנו לא על הגבול היא שוכנת, לא ולא. כה רחוקה מן הגבול, עד שיתכן כי איש מאנשי העיירה לא היה שם מעודו". זה סיפור בן חמישה עמודים, כל כך מצחיק. כל כך מייאש. כל כך יפה. או הסיפור המהפנט על "גרקוס הצייד" ששוכב מת, וראש העיר בא לבקר אותו: "אך הלא אתה גם ח'! אמר ראש העיר. 'במידת מה' אמר הצייד. 'במידת מה הריני גם ח'. ספינת המוות שלי תעתה בדרכה. סיבוב מוטעה של ההגה, רגע של פיזור דעת מצד הקברניט".

רוב הספרים ברשימה שלך מתכתבים עם מיסטיקה ואגדה: קפקא, זלדה, "דרכי האגדה", "על הקדושה".

זה יצא ככה במקרה. הכל התחיל כשעברתי פעם דירה, והיו כמה ספרים שחשבת לזרוק, אבל מרוב שרציתי לזרוק אותם הם הפכו למרכזיים. למשל "דרכי האגדה" של יצחק היינמן, ששכב אצלי שנים ולא קראתי אותו, ופתאום נתפסתי אליו. זה ספר מופלא שדן במקורות היהודיים מאספקט נורא קרדינלי. אפשר להגיד שהוא ספר הריגול העמוק והפנימי ביותר. ספר המוסכים שלנו: לוקחים את המוצר "היהודי" ובוחנים אותו לאורך ולרוחב — חוקי האמנות, הסוג של המדרש, מטרות האגדה. ולמה זה כל כך דחוף? כי שם נקבע האופי העמוק שלנו. על איזה מין סיפורים אנחנו חותמים בקורפוס הפנימי שלנו. כשחזרת אל הספר הזה לא האמנתי כמה הוא עדין. וזה עוד יותר מפליא בקונטקסט העכשווי, כשאנחנו דנים ביהדות של נוער גבעות ודברים כאלה.

האובדן של האלמנטים העדינים האלה מהסיפור היהודי קשור לאובדן עמוק יותר?